

Sparks of transformation in Persian and Russian literature centered on Nima Yooshij and Alexander Pushkin

Nargs Rasuli, Khalida Siyami Idlak², Kosar Salimi Abdolmaleki^{3*}

1. Master's degree in Persian language and literature, secretary of Persian literature in the 7th district of Mashhad, Iran.
2. Assistant Professor of Russian Language, Faculty of Humanities, University of Bojnord, Bojnord, Iran
3. Assistant Professor of Russian Language, Faculty of Humanities, University of Bojnord, Bojnord, Iran

Received date: 23/04/2023

Accepted date: 14/11/2023

Abstract

Sparks of transformation in Persian and Russian literature centered on Nima Yoshij and Alexander Pushkin. Fascinated and loving poets, who firstly love their individuality and secondly love the society in which they live. Poets who cannot bear the suffering of the oppressed people and sit quietly, are looking for a way to sympathize with the people and awaken the mass of the people, Both poets spent a period of their lives in exile because of their liberating thoughts, they are still in exile in love with their homeland and the nature of their land, Sometimes they despair, but they don't let despair stop them from continuing on their way, They try again and find a way to express what needs to be expressed. With their constant presence in their poetry, Nima and Pushkin eliminate the distance between the poem and the poet, bring the poem closer to their time, and actually become one with their own poetry, Nima combines reality with nature, and Pushkin combines reality with history, and they express what needs to be expressed with a new language.

Keywords: Pushkin, Nima Yoshij, love, freedom and people.

* Corresponding Author's E-mail: k.salimi@ub.ac.ir

1. Introduction

Research background

Nima Yooshij, the father of modern Persian poetry, and Alexander Pushkin, the father of modern Russian literature, were both eminent and influential poets active during different historical periods. Each of them is an avant-garde in innovative movements within the literary tradition of their respective languages. Nima is the most prominent link connecting contemporary Persian literature, especially poetry, with world literature. Persian poetry, which had reached its pinnacle centuries ago, was now facing a kind of decline in engaging with contemporary societal issues. Poetry required a new revolution, which Nima sparked within Persian poetry. Akhavan Sales states, “This revolution and his transformation of our sick and stagnated poetry had the effect of a prescription for recovery, movement, and vitality” (Akhavan-Sales, 1990, p.55). Sirus Tahbaz says, “Nima’s innovation in the realm of poetry is not merely an imitation of the West or a destruction of Persian poetry. Rather, he sought to revive Persian poetry” (Tahbaz, 1989, p.40). Nima states, “No one denies the beauty of classical poetry, but everything has its necessities, beauty, and time. The artist must bear in mind that he belongs to the people. Art is the remedy for all pains and the vehicle for progress in life since others have built our lives. Art owes something to others” (Rahnama, 1998, p.19).

2. Goals, questions, assumptions

This study aims to compare the perspectives of two influential great poets of the contemporary era in modern Persian and Russian literature. The study of this nature has been conducted for the first time. It examines the common factors present in the social conditions, thoughts, and emotions of the two poets that motivate them to innovate and transform. In other words, this paper focuses on the events surrounding Nima and Pushkin, the two great poets, that drive them to strive to create the grounds for transformation in the literary world of their respective cultures.

3. Main discussion

Alexander Pushkin and Nima Yooshij, two great innovative thinkers in Russian and Persian literature, lived in different historical periods. One is known as the father of modern Russian literature, and the other as the father of modern Persian poetry. With Nima’s understanding of ancient literature and great literary figures such as Hafez and Nizami Ganjavi, his comprehension of

the contemporary world literary developments stemming from his familiarity with Western literature, as well as his social and political consciousness, he establishes a new theory and vision in Persian poetry. Persian poetry, which had reached its zenith centuries ago, was now facing a kind of impasse and decline in engaging with contemporary societal issues. Poetry was demanding a revolution, which Nima sparked within Persian poetry. Nima is influenced by world literature in his innovation and avant-garde thinking. His familiarity with the French language and interest in the literature of other nations paves his way. As Nima stated, one of the individuals who influenced him was the great Russian poet Pushkin.

Russian literature before Pushkin was cold, harsh, and lifeless. Pushkin was familiar with French literature and other nations and sought to create a new path to bring poetry closer to prose and make it more comprehensible. Pushkin gave the Russian language a literary aspect and during his lifetime had a decisive influence among his contemporary fellow countrymen and poets. His poems were instantly popular as soon as they were composed. He created a school that was above all other literary schools. His method was to express extensive ideas in a minimum of words. Pushkin and Nima could not tolerate the suffering of oppressed people and remain silent. They sought ways to sympathize with people and raise the awareness of the masses. Due to their liberating ideas, both poets spent periods of their lives in exile. Even in exile, they remained enamored with their homeland and nature. Both experienced individual love moved past it, and contemplated a loftier love. At times they fell into despair and hopelessness but did not allow it to deter them from continuing onward. They tried again and forged new paths to articulate what needed expression.

4. Conclusion

Pushkin and Nima, two great avant-garde thinkers in Russian and Persian literature, addressed the issues of their contemporary societies in the language of the people. While adhering to their national customs, and with full awareness of the literature before them and preserving its system and rules, they made efforts to pave a new way to bring poetry among the masses. With intelligence and social awareness, they realized that the cold, harsh classical Russian literature and the strict, formalistic Persian literature had become detached from the ordinary people of society and lost their function. Hence, they sought to eliminate the gap between literature and the people. Both were interested in folk literature and used the language of the people to convey their

pains. Pushkin and Nima had both moved past individual love and nurtured within them a transcendent love for their fellow human beings. They lived in times where the dictatorship of the ruling class on one hand, and the deprivation of the masses on the other compelled them to seek solutions and play a role in the awakening of society. When they could not directly advocate for the people and defend freedom, Nima turned to the phenomena of nature and used them as symbols for societal ones, while Pushkin turned to history and historical tales to articulate what needed to be expressed. Just as Pushkin and Nima tried to eliminate the gap between literature and the people and daily life, they also eradicated the distance between themselves and their poetry. Pushkin introduces us to his real self through the protagonists of his stories, and Nima maintains a constant presence in his poems.

References

- Akhavan-Sales, M. (1990). *The heresies and heresies of Nima Yooshij*. First Edition. Tehran. Toka Publications.
- Rahnama, T. (1998). *Poetry is liberation: Examples of today's Iranian poetry*. First Edition. Tehran. Ghoghnoos Publications.
- Tahbaz, S. (1989). *Letters from Nima Yoshij's collection of works*. Tehran. Zamaneh Publications.

بارقه‌های تحول در ادبیات فارسی و روسی با محوریت نیما یوشیج و الکساندر پوشکین

نرگس رسولی^۱، خلیدا صیامی ایدلاک^۲، کوثر سلیمی عبدالملکی^{۳*}

۱- کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، دبیر ادبیات فارسی ناحیه ۷ مشهد، ایران.

۲- عضو هیات علمی گروه زبان روسی دانشگاه بجنورد، ایران.

۳- عضو هیات علمی گروه زبان روسی دانشگاه بجنورد، ایران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۲/۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۸/۲۳

چکیده

الکساندر پوشکین و نیما یوشیج به عنوان دو شاعر پیشرو و نوآور در ادبیات روسی و فارسی شناخته می‌شوند. شاعرانی شیفته و عاشق، که در درجه اول عاشق فردیت خود و در درجه دوم عاشق جامعه‌ای هستند که در آن زندگی می‌کنند. شاعرانی که نمی‌توانند رنج مردم ستمدیده را تحمل کنند و ساکت بنشینند، به دنبال راهی برای همدردی با مردم و بیداری توده مردم هستند، هر دو شاعر به خاطر افکار آزادی بخش دوره‌ای از زندگی خود را در تبعید به سر می‌برند، همچنان در تبعید، عاشق وطن و طبیعت سرزمین خود هستند. هر دو طعم عشق فردی را چشیده و از آن گذر کرده به عشق والا و برتر می‌اندیشند، گاهی دچار یأس می‌شوند؛ اما اجازه نمی‌دهند که یأس آنها را از ادامه مسیر باز دارد؛ دوباره تلاش می‌کنند و راهی می‌گشایند برای بیان آنچه باید بیان شود. نیما و پوشکین با حضور همیشگی در شعرشان فاصله شعر و شاعر را از بین می‌برند. شعر را به زمان خود نزدیک می‌کنند و در واقع با شعر

خود یکی می‌شوند، نیما واقعیت را با طبیعت در می‌آمیزد و پوشکین واقعیت را با تاریخ همراه می‌سازد و با زبانی نو بیان می‌کنند آنچه را که باید بیان شود. روش پژوهش حاضر کتابخانه‌ای است که درصدد است با بررسی بخش اعظم اشعار این دو شاعر نامور با شیوه توصیفی _ تحلیلی وجوه مشترک و افکار زمینه ساز تحول در ادبیات دو سرزمین را مورد واکاوی قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: پوشکین، نیما یوشیج، عشق، آزادی و مردم

۱. مقدمه

نیما یوشیج، پدر شعر نو فارسی و الکساندر پوشکین، پدر ادبیات نوین روسیه، دو شاعر بزرگ و تأثیرگذار در ادبیات فارسی و روسی که هر کدام طرحی نو در حوزه ادبی زبان خود در می‌اندازند. طرحی که شاید قبل از آنها به تصور کسی هم نمی‌آمد، ادبیات خشک و خشن روس قبل از پوشکین و ادبیات ضابطه‌مند و دارای قاعده و قوانین سخت عروضی فارسی که قرن‌های متمادی دست‌نخورده و استوار پیش می‌رفتند یکباره دگرگون می‌شوند و پا در مسیر جدیدی می‌گذارند.

شعر فارسی که در قرن هفتم و هشتم هجری به اوج عظمت خود می‌رسد از آن پس راه تقلید و تکرار را می‌پیماید و در صحنه‌های مختلف زورآزمایی می‌کند، دوره‌ای به دامن خیال پردازی‌های سبک هندی پناه می‌برد و بعد مسیر بازگشت ادبی را می‌پیماید اما راه به آنجا که باید نمی‌برد و از طرف دیگر ادبیات سرد و خشن روس که از مردم و جامعه فاصله گرفته و در قبضه گروهی خاص است یکباره با زبان مردم و زندگی مردم در می‌آویزد، در این تحولات، در دو برهه زمانی متفاوت دو تن پیشرو و سرآمد هستند: یکی نیما یوشیج و دیگری الکساندر پوشکین. پژوهش حاضر به بررسی این موضوع می‌پردازد که چه عوامل مشترکی در اوضاع اجتماعی زمان و افکار و احساسات دو شاعر وجود دارد که آنها را به تحول و نوآوری وا می‌دارد؟ درباره افکار و اشعار نیما و پوشکین آثار زیادی به صورت جداگانه تألیف شده است اما

مقایسه دیدگاه‌های این دو نواندیش و نوجو سابقه ندارد، در این جستار بعد از بیان آرای هر یک از این بزرگان به بررسی عوامل مشترک زمینه ساز تحول در شعر آنها می‌پردازیم.

۱- نیما یوشیج

ادبیات ملل جهان همواره با هم در ارتباطند و بین شاعران و نویسندگان ملل مختلف نوعی همفکری و همزیستی برقرار است که نوعی تعادل را در جهان اندیشه‌ها به وجود می‌آورد. بزرگترین حلقه ارتباطی ادبیات معاصر فارسی مخصوصاً شعر با ادبیات جهان نیما است، او پیشرو نواندیشی و نوگویی در شعر فارسی است که با شعر نو خود نظام قانون‌مند شعر فارسی را که غیر قابل تغییر می‌نمود، یکباره به هم ریخت و طرحی نو ارائه داد، آشنایی نیما با ادبیات فرانسه و شاعران نواندیش سایر ملل در جوانه زدن شکوفه‌های تحول در ذهن آماده نیما بسیار مؤثر بود.

خود نیما می‌گوید: «آشنایی با زبان‌های خارجی راه تازه‌ای پیش چشم من گذاشت کاوش من در این راه بعد از جدایی از مدرسه و گذراندن دوران دلدادگی به آنجا می‌انجامد که ممکن است در منظومه افسانه من دیده شود.» (دستغیب، ۱۳۵۴: ۷)

نیما با شناختی که از ادبیات کهن و بزرگانی چون حافظ و نظامی داشت و درک تحولات ادبی روز دنیا که از آشنایی با ادبیات غرب سرچشمه می‌گرفت و همچنین شعور اجتماعی و سیاسی خود، تئوری و طرحی نو در شعر فارسی پایه‌گذاری کرد. شعر فارسی که قرن‌ها پیش به حد تعالی رسیده بود، اینک در بیان مسایل روز جامعه به نوعی انحطاط رسیده بود. شعر، انقلابی نو می‌طلبید که نیما این انقلاب را در شعر فارسی به پا کرد. اخوان ثالث می‌گوید: «این انقلاب و حال گردانی او برای شعر بیمار و در بن بست مانده ما حکم نسخه بهبود و شفا و حرکت و نشاط را داشت. (اخوان ثالث، ۱۳۶۹، ۵۵) این انقلاب در شعر نیما پیش از آن که در کلام و بیرون اتفاق بیفتد در مضمون و درون اتفاق افتاد و تحولات ظاهری در واقع لازمه تحولات درونی شعر بود. سیروس طاهباز می‌گوید: «ابداع نیما در زمینه شعر، تخریب شعر فارسی و تقلید صرف از

غرب نیست؛ بلکه او کوشیده است شعر فارسی را احیا کند». (طاهباز، ۱۳۶۸، ۴۰)

شعر نیما از ورطه عناصر غیرواقعی و تخیلی، تشبیهات و استعاره‌های دور از ذهن کلاسیک فاصله گرفت و وارد جریان زندگی روزمره شد. پدیده‌های طبیعت نماد دردهای جامعه پر از خفقان شد و نیما به مدد شعور اجتماعی خویش آنچه را که به علت اوضاع استبداد و خفقان جامعه با زبان مستقیم قابل بیان نبود به شکلی اصیل و آگاهانه بیان کرد.

۱-۱. چرا پوشکین؟

نیما در مسیر نوگویی و نواندیشی از ادبیات جهان تأثیر می‌پذیرد، آشنایی او با زبان فرانسه و علاقه به ادبیات سایر ملل راه را بر او هموار می‌کند. به گفته خود نیما از کسانی که بر او تأثیر داشتند شاعر بزرگ روس، پوشکین، است. نیما در یادداشتی می‌گوید: «در دنیا چند نفر تأثیر عمیقی بر من بخشیده‌اند، اول نظامی، بعد حافظ، دانته، لرماتوف و شاعر روسی پوشکین». (طاهباز، ۱۳۶۸، ۱۳۹)

پوشکین حدود یک قرن قبل از نیما می‌زیست؛ اما خفقان موجود در جامعه آن روز روسیه بی‌شبهت به دوران نیما نبود. ستم تزارها و خانواده‌های سلطنتی، فقر و محرومیت مردم عادی جامعه روس در قرن نوزدهم میلادی و عشق پوشکین به سرزمین و مردم جامعه‌اش و رنج‌هایی که در راه آگاهی و آزادی مردم جامعه متحمل می‌شود، شباهت زیادی به وضعیت خفقان جامعه ایران دارد. نیما مانند پوشکین به فکر راهی برای بیان واقعیت‌های جامعه و بیداری مردم خفته این سرزمین است.

ادبیات روسیه قبل از پوشکین سرد، خشن و بی‌روح است. پوشکین با آشنایی که با ادبیات فرانسه و دیگر ملل جهان دارد در صدد است که شعر را به نثر نزدیک و قابل فهم کند، و به زبان روسی جنبه ادبی بخشد. او در زمان حیات، نفوذ قاطع بین مردم و شاعران معاصرش دارد و اشعارش به محض سروده شدن بر سر زبان‌ها می‌افتد. او مکتبی ابداع می‌کند که مافوق همه مکتب‌های ادبی است. روش او بیان معانی بسیار در حداقل کلمات است. ایجاز و فصاحت او

همراه با روح شاعرانه به آثارش مقامی والا می‌دهد. پوشکین بدون آنکه تحولی در زبان روسی ایجاد کند آن را از قید و بندها آزاد می‌کند می‌توان گفت او همه انواع شعر را آزموده و فراتر از هر آنچه تا کنون سروده شده شعر گفته است.

پوشکین از زبان مردم برای بیان درد مردم استفاده می‌کند او شعر و نثر روسیه را در مسیر دیگری قرار می‌دهد به گونه‌ای که او را پدر ادبیات نوین روسیه می‌دانند. کار نیما هم شبیه کار پوشکین است. نیما در شعر سنتی فارسی زورآزمایی می‌کند ولی شعر را در بیان واقعیات جامعه ناتوان می‌بیند او هم شعر را به نثر نزدیک می‌کند بدون آنکه از اصالت ادبی آن کاسته شود. نیما پدر شعر نو فارسی می‌شود و با شعر نویش از زبان مردم برای مردم می‌گوید.

دو موضوع کلیدی، عشق و توجه به آزادی مردم و وطن بیش از هر چیز آرای این دو بزرگ را به هم نزدیک می‌کند حال به بررسی این دو موضوع از منظر هر کدام از این دو شاعر می‌پردازیم و سپس به بیان آرای مشترک آنان خواهیم پرداخت.

۲-۱. عشق از منظر نیما یوشیج

در ادبیات فارسی و جهان، همواره عشق از مهمترین موضوعات و عامل تحرک و تحول در انسان و جهان پیرامونش عشق است. عشق است که می‌آفریند و نابود می‌کند و راهی نو می‌گشاید. به جرأت می‌توان گفت یکی از رمزهای موفقیت نیما در انقلابی که در سخن فارسی به راه انداخت، مسأله عشق است.

۳-۱. نیما و عشق فردی

نیما در جوانی دو عشق نافرجام را تجربه می‌کند:

- ۱- عشق به هلنا که به خاطر اعتقادات دینی راه به جایی نمی‌برد.
- ۲- عشق به صفورا که چون صفورا تن به زندان زندگی شهری نمی‌دهد، سرانجامی ندارد و نیما به گفته خودش بعد جدایی از صفورا برای رهایی از عشق و هجران به سراغ دانش و هنر می‌رود.

چشمه عشق در وجود نیما با هلنا و صفورا به جوشش درمی‌آید، ولی با جدایی از آنها نه تنها نمی‌خشکد بلکه مسیر تازه‌ای برای رسیدن به حق و حقیقت و عشق‌های برتر و متعالی پیدا می‌کند.

نیما با عشق فردی شروع به پرواز می‌کند ولی بعد از آن با یافتن عشق برتر اوج می‌گیرد و در آسمان ادب فارسی ساختارشکنی می‌کند و بنای هزار ساله ادب فارسی را که کسی تصور برهم‌زدنش را هم نداشت، دگرگون می‌کند.

«عشق در وجود نیما یوشیج جلوه‌های گوناگونی پیدا می‌کند. از عشق هلنا و صفورا آغاز می‌شود و تا مرحله عشق به حق و حقیقت، انسان دوستی، حبّ وطن، مسئله زمین و دوستی شعر و هنر ارتقا می‌یابد». (دین محمدی کرسفی، نصرت الله، عشق و نیما، مجله رشد آموزش و ادب فارسی، پاییز ۹۱، ۶۰) عشق در وجود نیما از زمانی که سن و سال زیادی ندارد شروع می‌شود و به گفته خودش این عشق است که او را از کودکی دور می‌کند و مرحله جدیدی از زندگی را به روی او می‌گشاید در قصه رنگ پریده می‌گوید:

مهر او سرشت با بنیاد من

کودکی شد محو بگذشت آن زمن

رفت از من طاق و صبر و قرار

باز می‌جستم همیشه وصل یار (یوشیج، ۱۳۷۶، ۲۲)

این مرحله از زندگی چندان هم برایش خوشایند نیست:

روز درد و روز ناکامی رسید

عشق خوش ظاهر مرا در غم کشید (همان، ۲۳)

نیما در منظومه افسانه در گفت‌وگوی خیالی عشق و عاشق به تعریف این نوع عشق می‌پردازد. در شروع داستان عاشق را دیوانه‌ای می‌داند که خیال پریشان دارد و فریب زمانه را خورده، عاشق دل را سرزنش می‌کند که حاصلی جز سرشکی به رخساره غم برایش ندارد، دلش را مرغ هرزه درایی می‌داند که بر سر هر شاخه و شاخساری پریده و در پایان زیون مانده:

مرغ هرزه درایی که بر هر
شاخی و شاخساری پریدی
تا بماندی زبون و افتاده (همان، ۲۷۹)

با این حال عشق را علاج درد و همراه با گریه های شبانه می‌داند:
ای علاج دل، ای داروی درد
همره گریه های شبانه (همان)

نیما عشق را دروغی دلاویز می‌خواند و غمی که سخت زیباست و نمی‌خواهد که این غم از او دور شود:

ای دروغ، ای غم، ای نیک و بد تو
چه کست گفت از این جای برخیز. (همان، ۳۰۲)

نیما در قصه رنگ پریده، از عشق جوانی سخن به میان می‌آورد و می‌گوید که به خطا دنبال عشق رفته است:

ناگهان دیدم خطا کردم خطا
که بدو کردم ز خامی اقتفا (همان، ۲۳)

پورنامداریان می‌نویسد «پس از تجربه‌های آغاز جوانی نیما در می‌یابد که عشق به زن و زیبایی جز تلخی و بی‌حاصلی نتیجه‌ای ندارد و ظاهراً خود را قانع می‌کند که درباره آن سخن نگوید». (پورنامداریان، ۱۳۸۱، ۸۹)

اما این عشق نقطه شروع نیما است و مسیر رفتن را برای نیما روشن می‌کند «هر شکوفه نورسته‌ای که بعد از نیما باز می‌شود از یک نگاه نطفه‌هایش در همان عشق نافرجام آغازین بسته شده است. آن عشق نافرجام حکم آتش زیر خاکستر داشت و نیما را همیشه گرم و پرشور نگه داشت حتی در سرمای زمستان هم کوره او گرمتر از خورشید بود. (دین محمدی کرسفی، عشق و نیما، مجله رشد زبان و ادب فارسی، ص: ۶۰)

در شب سرد زمستانی

کوره خورشید هم

چون کوره‌ی گرم چراغ من نمی‌سوزد (یوشیج: ۱۳۷۶، ۱۸۶)

۳-۱. نیما و عشق به مردم و آزادی

بعد از عشق‌های فردی عشق از نوعی دیگر ظاهر می‌شود، همان عشق برتر که تنها متعلق به یاران و اطرافیانش نیست؛ بلکه عشق به مردم رنج‌دیده و ساده‌ای است که در سختی زندگی می‌کنند و از این پس نیما برای آزادی آنان می‌کوشد:

عشق با من گفت از جا برخیز هان

خلق را از درد بدبختی رهان. (یوشیج: ۱۳۷۶، ۲۸)

اما شوربختانه کسی حرف او را نمی‌فهمد و اطرافیان به آزارش می‌پردازند و او را دیوانه می‌خوانند، او سبب این رنج و دشمنی را خواهان حق بودن خود می‌داند:

خلق خصم حق و من خواهان حق

سخت نفرت کردم از خصمان حق (همان، ۳۰)

او در این راه دردها و رنج‌ها و دشمنی اطرافیان را تحمل می‌کند چون عاشق است:

عاشقی را لازم آید درد و غم

راست گویند که من دیوانه‌ام

در پی او هام یا افسانه‌ام

زانکه بر ضد جهان گویم سخن

یا جهان دیوانه باشد یا که من (همان، ۳۵)

نیما معتقد است که دگرگون شدن وجود و افکارش زاییده عشق است و بس.

سوختم تا عشق پر سوز و فتن

کرد دیگرگون من و بنیاد من (همان، ۳۸)

و در منظومه خانه سریویلی می‌گوید:

در نهاد من جنونی هست
 که اگر مردم نیاسایند
 من ندانم راه آسودن (همان، ۴۶۱)

نیما بعد از شعر (ای شب) به صورت نمادین به مبارزه با ظلم و ستم و بی‌عدالتی‌های موجود
 در جامعه می‌پردازد و تاریکی شب را نماد ظلمت در جامعه قرار می‌دهد:

ای شب شوم دهشت‌انگیز
 تا چند زنی به جانم آتش (همان، ۴۰)

در شعر ترکش روزگار هم از آشوب زمانه می‌نالد و خود را تیر هزار زبانی می‌داند که رها
 شده است تا انتقام بگیرد:

آن تیر منم، منم که امروز
 آیین من است جنبش من (همان، ۵۲۵)

در شعر بشارت به مردم ستمدیده می‌گوید که به‌پاخیزید تا چاره‌سازی کنیم و یا بمیریم یا
 صاحب آزادی شویم

مرگ یا فتح هرچه بادا باد
 یا بمیریم یا گردیم صاحب زندگانی آزاد (همان، ۵۲۹)

نیما شاعر مردم است و برای مردم می‌سراید و هرچه جلوتر می‌آید شعرهای اجتماعی او
 عمق بیشتری پیدا می‌کند. وی به همه اقشار جامعه توجه نشان می‌دهد و برایش فرقی ندارد که
 برای که بسراید از خانواده‌های فقیر انکاس یا صیادان زحمت‌کش، زندانی بیچاره یا خانواده
 سرباز، از پیران ناتوان یا دهقانان بخت‌برگشته، از آن‌که در آب دست و پای دائم می‌زند یا آن‌که
 بر ساحل نشسته است، او از بامی بلند همه را می‌بیند و با همه هم‌نوا می‌شود، او رنج‌ها و
 ناکامی‌های همه اقشار را درک می‌کند و شاید هم این ناکامی‌هاست که او را به انزوا می‌کشاند، او
 رنج را لازمه دنیا و آزاد مردان دنیا می‌داند:

رنجی است زندگی و نه جای شکایت است

بی‌درد مردم‌اند در راحت مدام (همان، ۵۵۵)

آزاد چون زید مرد و جهان اسیر (همان، ۵۴۷)

او یأس را کنار می‌گذارد و با آرزوی طرحی نو برای جهان اطرافش به پا می‌خیزد، تا مردم به خواب‌رفته را بیدار سازد، متعهدانه به دنبال سعادت بشر است و می‌خواهد همه جا را روشن سازد.

نیما برای بیان افکارش دنبال راهی می‌گردد که زبانش را به زبان مردم نزدیک کند، تا بهتر فهمیده شود. او به دنبال شعری است که هم خود در آن حضور داشته باشد و هم مردم، او دنبال لفاظی برای خودنمایی نیست.

در نامه‌ای به سام ارژنگی می‌نویسد: «اگر از این ساعت بدانم که شعر و ادبیات من مفید به حال جمعیت نیست و فقط لفاظی محسوب می‌شود آن را ترک گفته برای خودنمایی داخل بازیگران یک بازیگرخانه شده، به جست‌و خیز مشغول می‌شوم. باید منزّه شد و قطع علاقه کرد تا به چیزهای منزّه و قابل علاقه رسید. (طاهباز: ۱۳۶۸، ۴۴)

«شعر باید تصورات مختلف زندگی عصری و تألمات عمومی باشد وقتی فلان برزگر آن را به دست می‌گیرد خودش را و زمینش را عیال و اطفال گرسنه‌اش را در آن ببیند و بخواند و بفهمد. (همان: ۲۱۷)

در مقدمه کتابی می‌گوید: اسم این کتاب را «فریادها» گذاشته‌ام یعنی یک هماهنگی که از فریادهای مظلوم و حامی‌اش در میدان مبارزه به وجود بیاید... کتاب من آن میدان است محل هیاوی بدبخت‌هایی است که، خوشبخت‌ها از فرط خوشحالی و غرور آنها را فراموش کرده‌اند، به عکس گذشته صدا از قلب عاشق زنده، طبیعی و صریح بیرون خواهد آمد آن چنگ نغمات نامرتب قدیم را نخواهد زد. (طاهباز: ۱۳۸۰، ۲۱۱)

نیما برای نیت بزرگش برنامه‌ای منحصر به فرد دارد. او می‌داند چه سنتی را چگونه بشکند و می‌داند چه بدعتی را چگونه بگذارد تا هم زبان مردم باشد و هم شعر باشد، هم تازه باشد هم نیاز جامعه‌ی زمان خود و زمان ما باشد. راهی را آغاز می‌کند و نهالی را می‌نشاند که هرچند در ابتدا

مخالفتان زیادی دارد اما به زودی پا می‌گیرد، ریشه می‌دواند، قوی می‌شود و نیما را بر تارک شعر نو می‌نشانند.

نیما از شعر کهن شکست می‌خورد شکستی که تقریباً همه اساتید و کسانی که شعر سنتی او را خوانده‌اند، اعتراف کرده‌اند که نیما در شعر سنتی اقتدار دلخواه خود را ندارد، همین روحیه شکست ناپذیری نیما است که شکست را بر نمی‌تابد، به تکاپو می‌افتد تا راهی نو بسازد و شعری نو.

اخوان در بدعت‌ها و بدایع می‌گویند می‌توان یکی از علل التفات و توجه استاد به سوی شعر اصیل و نو و پیگیری در راه نوجویی و نوظللی او را ناشی از همین طبع قناعت‌ناپذیر و تن به شکست و زبونی‌نسپار او دانست که به زودی از حد و ارج ارزش آن سیاه مشق‌ها و تفننات خویش دریافت که در بازار این زمینه‌ها بار و طرفی نمی‌توان بست و کاری چنان که سزاوار شاعری بزرگ است نمی‌توان کرد. اگر این نتوانستن عیب بود و خوب نبود، بد مطلق نیز نبود و ثمرش همین انقلاب و بدعت‌ها و بدایع و حالگردانی و مفرجویی استاد به سوی شعر امروز اوست. (طاهباز، ۱۳۳۸، ۵۴)

۲. عشق از منظر پوشکین

۲-۱. عشق در زندگی پوشکین

آشنایی با عشق و مسائل عشقی خیلی زودتر از آنچه تصور شود در زندگی پوشکین اتفاق می‌افتد و او حتی قبل از ورود به دبیرستان مجذوب جنس لطیف در اطرافش می‌شود، در وصف آنها شعر می‌گوید و از نخستین ناکامی خود در هفت سالگی سخن می‌گوید، عشق‌هایی زودگذر و بی‌سرانجام که مدتی ذهن پوشکین را به خود مشغول می‌کنند و تمام می‌شوند. (هانری تروآیا، ۱۳۷۴، ۹۶)

عشق یک عامل محرک در زندگی اوست: «به نظر او یک اشتغال، دلیل برای زنده بودن، یک هنر و فی‌نفسه حرفه‌ای خاص می‌آمد، همچنان که برای شعر چنین مقامی قائل

بود. تمام زندگیش میان شعر و عشق قسمت شده بود. به زبان روشن‌تر عشق و شعر برای او جلوه‌های مختلف یک قریحه طبیعی بودند. (هانری ترو آیا، ۹۶)

یکی از این عشق‌ها که عشق ناب لقب گرفته است عشق به پرنسس «ادوکسی گولیتزین» است، عشقی که دو سال به طول انجامید و این پرنسس ادوکسی در آن زمان سی و هفت سال داشت، زنی بسیار زیبا و نجیب که افکار او بر پوشکین تأثیر زیادی گذاشته است. این زن، ضد قانون اساسی آن زمان و وطن‌خواه است و در مجلس رقص با لباس ملی ظاهر می‌شود و آرزویش آزادی سرزمین روسیه است. پوشکین چنان تحت تأثیر افکار شهزاده خانم قرار می‌گیرد که به او به دیده احترام می‌نگرد و او را از دور دوست می‌دارد:

من تقریباً به جایی رسیده بودم که

چیزی نمانده بود از سرزمینم متغیر شوم

اما دیروز توانستم گولیتزین زیبا را ببینم

و به لطف وجود او میهن من در چشمم زیبا شده است (هانری ترو آیا، ۱۲۷، ۱۳۷۴)

بعدها در مسکو با دختر ۱۶ ساله‌ای به نام «ناتالی گانچارووا» آشنا می‌شود، عاشق او شده و پیشنهاد ازدواج می‌دهد این پیشنهاد مورد قبول خانواده ناتالی قرار نمی‌گیرد، اما پس از مدتی پوشکین دوباره پیشنهاد خود را مطرح می‌کند و این بار مورد قبول واقع می‌شود و ازدواج می‌کنند. ازدواجی که اگرچه با عشق آغاز شد؛ اما دخالت‌های مادر ناتالی از یک طرف و بی‌تجربگی ناتالی از طرف دیگر روابط آنها را تیره کرد. ناتالی علاقه چندانی به شعر نداشت و چیزی از آن نمی‌فهمید. ناتالی دوست داشت تمام وقتش را صرف شرکت در مراسم رقصی کند که در آنها مورد تحسین قرار می‌گرفت و این برای پوشکین عذاب‌آور بود، اما از آنجا که عاشق ناتالی بود همه سختی‌ها را تحمل می‌کرد. اما چیزی که برای پوشکین غیر قابل تحمل بود، عشق دانه شوهر خواهر ناتالی به او بود. ناتالی با سبک‌مغزی پوشکین را عصبانی می‌کرد و این عصبانیت تا آنجا پیش رفت که دانه را به دوئل فراخواند. در این دوئل پوشکین با شلیک دانه زخمی شد و پس از دو روز از پای درآمد. (هانری ترو آیا، ۷۰۷، ۱۳۷۴)

سرنوشت پوشکین شباهت زیادی با برخی از قهرمانان داستانش دارد. در داستان «یوگنی آنگین» قهرمان داستان بر سر معشوقی به نام «اولگا» دوئل می‌کند و رقیب را می‌کشد. در داستان «دختر سروان» هم قهرمان داستان بر سر معشوق مشترک به دوئل می‌پردازد و به شدت زخمی می‌شود اما از مرگ نجات می‌یابد، برخلاف پوشکین که در این دوئل از پا در می‌آید و ادبیات روسیه و جهان را برای همیشه از وجود خود محروم می‌کند.

۲-۲. عشق در آثار پوشکین

در برخی از آثار پوشکین مانند «یوگنی آنگین»، «دختر سروان» و «روسلاولو» با عشق‌های انسانی روبرو هستیم. عشق‌هایی که در آن عاشق و معشوق به یک اندازه دوستدار یکدیگرند و حاضر به فداکاری برای هم هستند.

شخصیت‌های عاشق در داستان‌های پوشکین وقتی در مسیر عشق قرار می‌گیرند دچار تکامل روحی می‌شوند و شخصیت عادی و معمولی آنها در ابتدای داستان، در نتیجه عشق پاک و بی‌شائبه تبدیل به شخصیت‌هایی متعالی و آرمانی می‌شوند.

در زندگی شخصی و داستان‌های پوشکین غیرت نقشی کلیدی دارد. پوشکین در راه عشق غیرتمندانه کشته می‌شود؛ زیرا هیچ‌گاه تحمل نگاه‌های ناپاک دانه را به معشوق زیبای خود ندارد. (هانری ترو آیا، ۱۳۷۴، ۶۹۳) در داستان دختر سروان نیز عشق غیرتمندانه پتر آندریچ قهرمان اصلی داستان با ماریا قابل ستایش است. او نمی‌تواند نظر سوء رقیب خود شوابراین را بر ماریا تحمل کند بنابراین به دوئل پرداخته و جان خود را به خطر می‌اندازد.

۲-۳. پوشکین و مفهوم آزادی

پوشکین شاعری شیفته آزادی است، اولین قصیده‌ی او پس از فراغت از تحصیل «برای آزادی» نام دارد. با آن که با دربار در ارتباط است از چاپلوسی‌ها و جاه‌طلبی‌های درباریان بسیار منزجر است. در اشعارش نغمه آزادی سرمی‌دهد و مردم بینوا و بردگان را به قیام علیه طبقه حاکم

دعوت می‌کند. چیزی که هیچ‌گاه به مذاق تزار و اطرافیانش خوش نمی‌آید:

می‌خواهم نغمه آزادی سرکنم

و بر تخت و بام‌ها داغ ننگ بگذارم

مریدان کوربخت و ستمگران جهان! بر خود بلرزید

و شما بردگان بینوا شجاعانه، به من گوش فرا دهید

دگر باره به پا خیزید (هانری ترو آیا، ۱۵۷، ۱۳۷۴)

همواره خود را پیامبری احساس می‌کند که مسئولیتی خطیر بر عهده‌اش گذاشته شده و آن مسئولیت، روشننگری و بیداری مردم ستمدیده در برابر خودکامگان است. او در قصیده دهکده می‌گوید:

اگر من استعداد خوفناک پیامبری ندارم

پس برای چه این آتش بیهوده در سینه ام شعله‌ور است

آیا خواهم دید دوستان من! که ملت روس آزاد شده، (هانری ترو آیا، ۱۵۹)

او در شعر رادیچچف موسوم به سفری از سن پترزبورگ به مسکو همه مردم را به قیام علیه خودکامگی ورعایا را به تسویه حساب با اربابان خودکامه فرا می‌خواند. در آثارش کینه‌ای بزرگ از مستبدین جنایتکار دارد و همیشه به دنبال آزادی و الغای نظام برده‌داری در کشورش است و همین افکار است که کم کم زمینه بلوغ ادبی در آثارش را فراهم می‌کند و او را به شاعر واقعیت و زبان مردم دوران خودش تبدیل می‌کند. او آنچنان گذشته و تاریخ را با اکنون می‌آمیزد که هیچ‌کس قبل و بعد از او توانایی انجام آن را ندارد.

اشعار او زبان و حرف مردم است و به همین خاطر در توده مردم نفوذ می‌کند و همه مردم از دربان گرفته تا بردگان خوش‌فکر و هنرپیشه‌گان، کشاورزان و سربازان در همه‌جا، شعرهای او بین مردم کم‌سواد و باسواد خوانده می‌شود.

پوشکین در شعرش حضوری همیشگی دارد وجود خود را در قالب قهرمان داستان می‌گذارد و همراه با او به گذشته روسیه سفر می‌کند در دشت‌های وحشی، سوار بر اسب، تاریخ و

افسانه را درهم می‌آمیزد و معجونی دلپذیر در کام خواننده می‌ریزد. طعمی که هیچ خواننده‌ای آن را از قبل نچشیده و خواننده را مجذوب می‌کند. او همواره می‌کوشد و می‌اندیشد و آرزو می‌کند که روشنگر زمان خود باشد. در قصیده «روسلاو و لودمیلا» که در دوران دبیرستان سروده است، اصل احساسی آزادی نویسنده را مدعی می‌شود. نویسنده‌ای که از هر نوع قید و بند و از هر نوع قاعده و قرار و مدار ادبی و هر نوع سنت‌های متحجرانه آزاد است و از همین جاست که مقطع نوین در ادبیات روس آغاز می‌شود.

هانری تروآیا درباره قدرت سرایش و لطافت زبان پوشکین چنین می‌نویسد: «در این قصیده‌ها شعر روسیه که تا آن زمان خشن و سنگین است در میان دست‌های این شاعر به حداکثر کوییده و مثل موم نرم شده است. پوشکین شعر خود را هر طور دوست دارد می‌سازد، شعر را می‌پیچاند، می‌کشاند، صاف می‌کند، رها می‌کند و دگر باره می‌گیرد متخصصان سبک قدیم با انگشتان آلوده به مرکب در اطراف او مبهوت ایستاده‌اند و ابرو درهم می‌کشند. او شعبده‌باز الفاظ و نابغه قافیه‌سازی است، شیطان سهولت و روانی است و دیگر هیچ». (هانری تروآیا، ۱۸۲، ۱۳۷۴)

پوشکین بی‌عدالتی‌ها و بدبختی‌ها و کردار شرم‌آور زمان خود را درک و فاش می‌کند. قهرمان داستان او در زندانی قفقاز تصویر عاشقی شیفته آزادی است که برای رسیدن به آزادی تلاش می‌کند.

در داستان یوگنی آگنین که در واقع به همان سبک روسلان و لودمیلا نوشته شده است، معضلات زمان خود را می‌شناسد. زندگی مردم آن عصر را در قالب یک نقاشی عظیم به تصویر می‌کشد، سیطره طبقه مرفه در مقابل مردم عادی را ترسیم می‌کند، رنج‌های مردم و قهرمانان آزادیخواه را به بهترین شکل ممکن متصور می‌شود.

قهرمان داستان او در تزیگان الکو یک شخصیتی به شدت منتقد و احساساتی است. او سرخورده از دنیای اطراف خود، علیه دنیای برده‌داری و سوداگری به مخالفت برمی‌خیزد و عامل این خیزش، عشق به آزادی، عشق به مظاهر طبیعت است.

پوشکین در بازارها می‌گردد، آوازه‌های محلی و عامیانه را ترجمه می‌کند و می‌نویسد. او

علاقه‌مند به جمع‌آوری زبان‌های زنده مردم است و با جستجو در گنجینه قصه‌ها و آوازهای عامیانه سعی در شناساندن آداب و تاریخ ملی به دنیای ادبیات دارد. (دمیتروویچ، بلاگوی، ۱۳۹۷، ۴۰)

«او بر خود لازم می‌داند که تاریخ را زنده بدارد. نقاشی آبرنگی شفاف و صمیمی از گذشته رسم کند، از مردم از حوادث یک برهه متلاطم. پوشکین در عین حال دیوانه‌وار به پا می‌خیزد تا قرن گذشته را در کمال حقیقت‌گویی احیا نماید، یعنی کاری کند که زندگی‌ای که او در اثر خود احیا می‌نماید، چیزی از بازتاب اصالت تاریخی فرو نگذارد و بدین ترتیب است که او اثری به غایت اصیل و منحصر به فرد در نوع خود می‌آفریند، اثری شکوهمند با توصیفی هنری بی‌نظیر از حیث عاری بودن از تقریباً هر نوع تصنع ادبی. (دمیتروویچ بلاگوی ۱۳۹۷، ۴۲)

او در اشعارش دردهای طبقات محروم جامعه را به‌خوبی منعکس می‌کند و ستایشگر آزادی است. و معتقد است که شعرا نه برای تحریک و نه برای سود و نه برای مبارزه آفریده شده‌اند، بلکه آنها برای الهام‌بخشی به وجود آمده‌اند.

او بر مفهوم «آزادی»، پافشاری می‌کند و به خاطر انتقادهای شدیدش تحت کنترل و سانسور قرار می‌گیرد، موضوعی که او را بسیار رنج می‌دهد ولی چاره‌ای جز پذیرش ندارد، این کار تا آنجا پیش می‌رود که خود شخص تزار کنترل‌کننده آثار او می‌شود، اینجاست که پوشکین چاره‌ای دیگر می‌اندیشد. او با پیش کشیدن مسائلی مانند شباهت خانوادگی تزار با جدش پتر کبیر و اعمال و رفتار او، سعی در بر حذر داشتن او از ستم علیه جامعه دارد، اما این اقدام اصلاح‌طلبانه او نیز راه به جایی نمی‌برد.

در قطعه به شاعر ۱۸۳۰ خطاب به خودش می‌گوید:

«بکوش ثمرات فکرت را تکامل بخشی

برای کار شرافتمندانه ات منتظر دستمزد نباش» (دمیتروویچ بلاگوی، ۱۳۹۷، ۵۳)

این نشانگر آن است که پوشکین در راه اهداف شرافتمندانه‌اش هیچ چشم داشتی از کسی ندارد. یکی از عواملی که خلاقیت پوشکین را برمی‌انگیزد، طبیعت وحشی قفقاز است که به آنجا

تبعید شده "قفقاز اثری خاص بر شاعر نهاده، از فر و شکوه خویش، از عظمت ناستودنی خویش" (هانری ترو آیا، ۱۳۷۴، ۱۹۲) او زمانی که در قفقاز به سر می‌برد آثار ارزشمندی از خود به جای می‌گذارد.

در پاییز سال ۱۸۳۰ در بولدینوا است که پوشکین وارد مرحله جدیدی از زندگی ادبی خود می‌شود. او در این پاییز آگاهانه پا در مسیری می‌گذارد که هنوز ناشناخته است مسیری که بعدها شاهراه ادبیات روس می‌شود. او در این سال داستان منظوم یوگنی آنگین را آغاز می‌کند. داستانی که در میان آثار او نقش محوری دارد، در این داستان شاعر، واقعیت و عظمت خود را ابراز می‌کند و دایره المعارف زندگی روسی را جمع‌آوری کرده و این کار را با چنان ظرافتی انجام می‌دهد که قابل توصیف نیست.

در این داستان زندگی جوانی اشراف‌زاده و شیفته آزادی را توصیف می‌شود که از اوضاع جامعه ناراضی است. جوانی که بسیار به پوشکین نزدیک است، هرچند پوشکین خاطر نشان می‌کند که آنگین تصویری نیست که از خود ارائه دهد و اگر شباهتی هست به آن خاطر است که او می‌خواهد شاعر واقعیت باشد. (محمدباقر سعیدی، ۱۳۶۹، ۶۳)

او در این اثر هم به آداب و رسوم مردم می‌پردازد و هم مسائل روانشناسی و جامعه‌شناسی را مطرح می‌کند و هر لحظه کنار قهرمان داستان حضور دارد. پوشکین در این اثر حماسه و تغزل را در کنار هم به تکامل می‌رساند و عقایدش را بدون هیچ ترسی اظهار می‌دارد. آنگین شخصیت ملی دارد که در همه آثار ارزشمند روسیه مورد تقلید قرار می‌گیرد، این بدان خاطر است که همیشه پوشکین، آنگین را بخشی از خود و در خود جستجو می‌کند.

توانایی بالایی پوشکین در پرداختن داستان و نتیجه‌ای فرای داستان گرفتن به بیلینسکی اجازه می‌دهد تا اظهار دارد: این داستان منظوم که در آن پوشکین «دانشش را داشته که راجع به چیزهایی سخن بگوید و از آن‌ها نتایجی دیگر بگیرد که تماماً در پهنه طبیعت و جامعه روس نمود داشته باشند، نه تنها اثری به‌غایت ملی است که علاوه بر آن، کار دمیدن وجدان به جامعه روس را در عمل برای نخستین بار به عهده دارد، چه فورانی از آن پس برخاست. جامعه روس

برای نخستین بار در قالب این داستان خود را شناخته و باور می‌کند و به ناکامی‌ها و سیه‌روزی‌های خود پی می‌برد. (دیمتروویچ بلاگوی، ۱۳۹۷، ۸۰)

آخرین هنر پوشکین دختر کاپیتان است که در آن هنرش را به اوج رساند او در سال ۱۸۳۰ که خیزش دهقانان ناراضی به اوج خود می‌رسد زمان وقوع داستان را به قرن هفدهم می‌برد و تاریخ را با حماسه در می‌آمیزد. (دیمتروویچ بلاگوی، ۱۳۹۷، ۱۰۵)

پوشکین فطرتاً شاعری است آزاد و سرشار از راز حیات و امیدوار، به‌نجو خارق‌العاده‌ای حساس، اجتماعی و دیگر دوست، سرشار از حس همدلی و دیگرخواهی. او برای ارتقای حس معنوی در وجود خود و دیگران در تلاش است. او در آثارش تلفیق حقیقت و زیبایی را محقق می‌سازد همانطور که تلفیق نظم و نثر را او در چهارپاره‌ای با عنوان به چوادیف (۱۸۱۷) می‌گوید:

گوش کن ای دوست

خواهد دمید بامداد فرح بخش خوشبختی

روسیه به بیداری خواهد رسید

این نام ماست که بر روی ویرانه‌های استبداد ثبت خواهند گردید. («К Чаадаеву»)

پوشکین به چادایو (<https://ilibrary.ru/text/145/p.1/index.html>)

پوشکین نثر را در کنار نظم به جهش وامی دارد، او زندگی را همانگونه که هست، تشریح می‌کند، با همه رنگارنگی و سرخوشی، افسردگی و هیجان و اضطراب، پوچی و هدفمندی. او جزئیات زندگی را بسیار دقیق بیان می‌کند با ایجاز تمام و تماشایی، و در عین حال نثر را به عالی‌ترین حالت شاعرانه ارتقا می‌دهد. نثری که از آن غفلت شده بود و از آن پس نثر و شعر در کنار هم قصه‌گوی زندگی می‌شوند و زندگی را بازآفرینی می‌کنند.

۳. مشترکات نیما و پوشکین

اولین عامل مشترک بین این دو شاعر بزرگ عشق است خود نیما بارها اشاره می‌کند که یکی از عوامل مؤثر و تأثیرگذار که او را به شعر و شاعری می‌کشاند، عشق است و این امر در پوشکین

نیز صادق است. عشق انسان را به تکاپو وامی‌دارد تا برای بیان سرّ درون یا راهی بیابد و یا راهی بسازد و نیما و پوشکین از کسانی هستند که سعی کردند راهی بسازند و در ادبیات به عنوان دو پدر و پیشرو مطرح شوند.

دیگر عامل مشترک بین این دو شاعر بزرگ موضوع مردم و رنج بشر است که هر انسان صاحب شعوری را به فکر و می‌دارد آنچه این دو شاعر را به تحول و می‌دارد روحیه حساس و تأثیر پذیر آنهاست هر دو از رنج مردم ستم‌دیده و رفتار طبقه حاکم در رنج و متاثرند و می‌خواهند راهی برای رهایی بیابند وقتی که احساس می‌کنند شیوه سنتی کاری از پیش نمی‌برد سر به طغیان می‌گذارند. طغیان علیه سنت‌های موجود، طغیان علیه نظم و نثر. و به این نتیجه می‌رسند که دوران شعرسنتی به پایان رسیده و باید به فکر نوآوری و ابداع باشند.

نیما می‌گوید «کسی منکر زیبایی شعر قدیم نیست ولی هر کاری لوازم خود را دارد و زیبایی و نوبت خود را ... هنرمند باید در نظر داشته باشد که برای مردم است ... هنر واسطه التیام همه دردهاست و واسطه پیشرفت در زندگی است چون زندگی ما را دیگران ساخته‌اند. هنر چیزی را به دیگران مدیون است. (رهنما: ۱۳۷۷، ۱۹)

دو شاعر انسانی و اجتماعی که هر چه پیشتر می‌آیند توجه آنها به مردم بیشتر می‌شود، به مردمی که از بیداد بیدادگران به تنگ آمده‌اند اما جرأت فریاد زدن ندارند. شاعران آنها را به انقلاب و حرکت دعوت می‌کنند چیزی که به مذاق طبقه حاکم خوش نمی‌آید و دو شاعر مدتی از عمر خود را تبعید می‌گذرانند. آنها در دورانی از زندگی دچار یأس می‌شوند اما از آنجا که دلشان با مردم است پا بر سر یأس خود می‌گذارند و با آرزوی متحول کردن جهان و درافکندن طرحی نو به نفی ستم و امید بخشی به مردم می‌پردازند، نیما از طبیعت کمک می‌گیرد از دریا، شب، صبح، جنگل و آسمان و پوشکین از تاریخ و گذشته پرافتخار سرزمینش، هر دو به دنبال راهی برای زدودن تاریکی از جهان پر خفقان اطرافشان هستند.

هر دو شاعر متعهد، امیدوار و دل‌بسته سعادت بشر هستند و بر دوش خود رسالتی پیامبر گونه برای بیداری مردم روزگار خود احساس می‌کنند. هر دو امیدوار به صبح روشن پیروزی برای

سرزمینشان هستند.

می رسد سوختگان را به مدد

یار فریاد رسی

سوی شهر خاموش

می سراید جرسی (یوشیج: ۱۳۷۶، ۲۳۹)

و پوشکین می گوید:

اگر من استعداد خوفناک پیامبری ندارم

پس برای چه این آتش، بیهوده در سینه‌ام شعله‌ور است (هانری ترو آیا، ۱۳۷۴، ۱۵۹)

بر خلاف گذشتگان که روایتگر هستند این دو شاعر در آثار خود حضوری همیشگی دارند، میان آنها و شعرشان هیچ فاصله‌ای وجود ندارد. نیما در قصه رنگ پریده به طور مستقیم و در افسانه و دیگر اشعارش به طور غیرمستقیم حضور دارد پوشکین هم در قصه‌ها و شعرهایش خود را می‌شناساند و در داستان یوگنی آنگین خود پوشکین است که در قالب قهرمان داستان ظاهر می‌شود و در بیان تحول ایجاد می‌کند و بنابر تحولات زمان زبان شعر را تغییر می‌دهد. هر دو شاعر نگاهی زمینی به جهان دارند و جهان را گذران می‌دانند آنها زندگی را همانطور که جریان دارد می‌بینند و در قصه‌ها و اشعار خود عینیت و مادیت زندگی را روایت می‌کنند هر دو شیفته طبیعتند و از زیبایی‌های آن سرمست می‌شوند نیما همواره عاشق طبیعت زادگاهش است و پوشکین در سفر به قفقاز آنچنان تحت تأثیر طبیعت وحشی آن قرار می‌گیرد که این طبیعت وحشی و سرکش را در قصه‌هایش توصیف می‌کند. وجه اشتراک دیگر نیما و پوشکین علاقه به آداب و سنن و رسوم ملی است به طوری که همواره دوران گذشته سرزمین خود را بهتر و زیباتر از دوران حالش می‌بینند و بافتخار از گذشته یاد می‌کنند.

۴. نتیجه‌گیری

پوشکین و نیما دو شاعر بزرگ نو اندیش در ادبیات روسی و فارسی در دو برهه متفاوت از زمان هستند که یکی با عنوان پدر ادبیات نوین روسیه و دیگری با عنوان پدر شعر نو فارسی شناخته می‌شوند. این دو شاعر سعی در بیان مسایل روز جامعه خود با زبان مردم کرده‌اند هر دو به آداب و رسوم ملی خود پایبند هستند و ضمن آگاهی کامل از ادبیات پیش از خود و حفظ نظام و قواعد آن سعی در گشودن راهی نو برای آوردن شعر به میان مردم دارند.

هر دو شاعر با هوشمندی و شعور اجتماعی بالا پی بردند که ادبیات کلاسیک سرد و خشن روسیه و ادبیات سنتی ضابطه‌مند فارسی، از مردم عادی جامعه فاصله گرفته و ادبیات نقش کاربردی خود را از دست داده است. لذا سعی در از بین بردن فاصله بین ادبیات و مردم جامعه دارند هر دو به ادبیات عامیانه علاقمند هستند و از زبان مردم برای بیان دردهای مردم استفاده می‌کنند.

پوشکین و نیما هر دو از عشق فردی گذر کرده و عشق متعالی را در درون خود پرورانده‌اند که همان عشق به هموعان است، آنها در دورانی زندگی کرده‌اند که استبداد طبقه حاکم از یک طرف و محرومیت مردم جامعه از طرف دیگر آنها را به چاره‌جویی واداشته تا نقشی در بیداری جامعه داشته باشند. وقتی که نتوانستند به صورت مستقیم به طرفداری از مردم و دفاع از آزادی بپردازند نیما به سراغ پدیده‌های طبیعت رفت و آنها را نماد پدیده‌های اجتماعی قرار داد و پوشکین به سراغ تاریخ و قصه‌های تاریخی رفت تا بتوانند بیان کنند آنچه که باید بیان شود.

پوشکین و نیما همانطور که سعی کردند فاصله ادبیات با مردم و زندگی روزمره را از بین ببرند فاصله خود با شعرشان را هم از بین بردند آنها با حضور همیشگی در شعرشان از حالت روایتگری شاعران گذشته خارج شده و شعرشان را زندگی کردند پوشکین در شخصیت قهرمان داستان هایش چهره واقعی خود را به ما می‌شناساند و نیما همواره در شعرش حضوری همیشگی دارد.

منابع

- اخوان ثالث، مهدی (۱۳۵۷). *بدعت‌ها و بدایع نیما یوشیج*، چاپ اول، تهران، انتشارات توکا.
- پورنامداریان، تقی (۱۳۸۱). *خانه‌ام/بری است*، تهران، انتشارات سروش، چاپ دوم.
- پوشکین، الکساندر (۱۳۹۳). *داستان‌های الکساندر پوشکین*؛ ترجمه ناهید کاشی چی، چاپ اول - تهران، جوانه توس.
- تروآیا، هانری (۱۳۷۴). پوشکین، ترجمه حسینعلی هروی، چاپ اول، تهران، نشر البرز.
- تهرانی، خسرو (۱۳۵۷). *نوگرایی نیما یوشیج*، تبریز، چاپ اول، انتشارات آذربایجان کتاب.
- حقوقی، محمد (۱۳۹۱). *شعر زمان ما ۵ نیما یوشیج*، چاپ نهم، موسسه انتشارات نگاه.
- حسین‌پور، علی (۱۳۸۴). «بررسی مقایسه‌ای مفهوم عشق در نگاه حافظ، گوته و پوشکین»، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، ش ۱۴۸.
- خوشه چرخ‌آرانی، علی، نیما و ادبیات اروپا، رشد زبان و ادب فارسی ۱۲۶.
- دمیتروویچ بلاگوی، دمیتری (۱۳۹۷). *جواهری در تبعید*، ترجمه از فرانسه محمدرضا صفایی، چاپ اول، لنگرود، آوای غزل.
- دین محمدی کرسفی، نصرت‌الله (۱۳۹۱). *رشد زبان و ادب فارسی*، ش ۱.
- رضایی‌نیا، عبدالرضا (۱۳۸۸). *یادداشت‌های روزانه نیما*؛ چاپ دوم، تهران چاپ سپهر.
- رهنما، تورج (۱۳۷۷). *شعر رهایی است: نمونه‌هایی از شعر امروز ایران*، چاپ اول، تهران، ققنوس.
- رویین‌اهلی، پروانه (۱۳۹۲). «بررسی مفهوم عشق در شعر نیما یوشیج»، *هشتمین همایش بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران*.
- سازمان فرهنگی یونسکو (۱۳۷۰). الکساندر پوشکین، ترجمه محمدباقر سعیدی، تهران، شرکت توسعه کتابخانه‌های ایران، چاپ دوم.
- ضیاءالدینی، علی (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی شعر نیما*، تهران، چاپ اول، انتشارات نگاه.
- طاهباز، سیروس (۱۳۸۰). *کماندار بزرگ کوهساران*، تهران، انتشارات ثالث.

- طاهباز، سیروس (۱۳۶۸). *درباره شعر و شاعری*، از مجموعه آثار نیما، انتشارات دفترهای زمانه، تهران.
- طاهباز، سیروس (۱۳۶۸). *نامه‌ها از مجموعه آثار نیما یوشیج*، انتشارات دفترهای زمانه، تهران.
- قاضی، نعمت‌الله (۱۳۷۰). *عشق و مرگ پوشکین*، تهران، علمی و فرهنگی، چ اول.